

# AYASOFYA

HALUK ÇETİNKAYA\*

**B**üyük Kilise adıyla anılan ve bugünkü Ayasofya'nın öncülü olarak düşünülen bazilika biçimli ilk yapı İmparator II. Constantinus (337-361) tarafından yaklaşık olarak bugün Yerebatan Sarnıcı'nın olduğu yerde 360 yılı civarında tamamlanmıştı. 404 yılında Patrik Ioannes Hrisostomos ve İmparatoriçe Eudokia taraftarları arasında çıkan gerginliğin büyümesi sonucunda yıkılan bu yapı yerine, bugünkü Ayasofya'nın bulunduğu yerde, İmparator II. Theodosios'un (408-450) hükümdarlığı döneminde 415 yılında inşaatı tamamlanan yeni bir kilise inşa edilmiştir. 430 yılından itibaren bu yapıya Tanrı'nın "Kutsal Bilgeliği" anlamına gelen "Aya Sofya" denilmeye başlanmıştır. 532 yılının Ocak ayında İmparator I. Iustinianos'a karşı başgösteren Nika Ayaklanması sırasında bu yapı da yıkılmış, aynı imparator tarafından Trallesli Anthemios ve Miletoslu Isidoros yapının inşaatı için mimar olarak görevlendirilmişlerdir. 5 yıl süren inşaat sonucunda yapı 27 Aralık 537 tarihinde açılmıştır.

1930'lu yıllarda Bakanlar Kurulu kararı ile müzeye çevrilmesi kararlaştırılan Ayasofya ve civarında bilimsel çalışmalarda bulunması için izin verilen Alman Arkeoloji Enstitüsü adına burada çalışmalar yapmış olan Alfons Maria Schneider yaptığı kazı çalışmalarıyla Ayasofya'nın daha erken dönemine ait özellikle de ön avlu ve bunun ortasında yer aldığı bilinen anıtsal çeşmeyi bulmayı amaçlamıştır. Bu çalışmalar sonucunda 415'te tamamlanan yapının giriş seviyesi ve bazı mimari parçaları asıl yerlerinde ancak dolgu malzemesi olarak kullanılmış biçimde bulunmuşlardır. Bazilika biçimli ve çift kırmalı ahşap çatılı olduğu bilinen bu yapı da yakınlardaki öncülüne benzer biçimdeydi. Bulunan parçalar içerisinde en ilgi çeken; on tanesi Schneider açması olarak anılan bölümde, diğer iki tanesi ise kafeteryanın bitişiğindeki ağaçların yanında bulunan

toplam on iki adet koyundur. İsa Peygamberin "iyi çoban" olarak anılması sebebiyle bu koyunlar onun on iki havarisini işaret etmektedirler. Zeminde ise yapıya girişi sağlayan sütunların kaideleri ile basamaklar görülmektedir. II. Theodosios dönemine ait diğer mimari bezeme parçaları ise kazı alanının karşısında kafeteryanın kuzey kısmında bulunmaktadır.

Müze Müdürlüğüne 1950'li yılların sonunda yürütülen kazı çalışmalarında bahçede, kuzeybatıda bugünkü zeminden yaklaşık 5 m aşağıda ev tipi bir mezara rastlanılmıştır. Herhangi bir bezeme ya da işaret bulunmaması sebebiyle kime ait olduğu bilinmeyen bu mezar odası, başka örneklerde olduğu gibi odanın duvarları önünde bulunan raflar üzerine konan mezarlardan oluşmaktaydı. V. yüzyıla ait olan bu mezar, ikinci Ayasofya ile bağlantısı olmayan bir yapı idi. Bu çalışmalar sırasında batı girişi yanında derin bir seviyede bir Türk dönemi çeşmesi bulunmuştur. Olasılıkla bununla aynı şebekeyi kullanan ve yakın zamana kadar varlığından haberdar olunmayan bir çukur çeşme de iki yıl önce bugünkü müze giriş kapısının önündeki meydana zemin yenileme çalışmaları sırasında ortaya çıkarılmıştır.

Ayasofya'nın kuzeydoğusunda üstü açık sarı renk boyalı, kubbeli, yuvarlak II. Theodosios dönemine ait yapı, hazine binasıdır. Kiliselerdeki hazine binaları sadece maddi açıdan değerli eşyaları değil, azizlere ait bakiyeler gibi dinî açıdan değerli eşyaları da içinde barındırırlardı. Ayasofya'daki hazine binasında varlığı kaynaklardan bilinen bir fırının ayın sonunda cemaate verilen ekmeğin pişirildiği yer olması açısından da önemi vardır. Bu mekân, Osmanlı döneminde, Fatih Sultan Mehmet Vakfiyesi uyarınca kurulduğu bilinen aşhanenin ambarı olarak kullanılmıştır.

İkinci Ayasofya'nın tahrip olması sonrasında aynı yerde inşa edilen üçüncü Ayasofya, eski yapıdan kalan mimari kalıntıların bulunduğu alanın düzeltilmesiyle

\* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi





1- Ayasofya'ya giriş





2- Ayasofya

onun üzerine inşa edilmiştir. Bu sebeple yapıda batı yönüne doğru bir kayma söz konusudur. Bazı araştırmacılara göre depremlerin bu kısımdaki etkisini azaltmak amacıyla yapıldığı düşünülen dört adet destek payandası X ya da XIV. yüzyılda, bazı araştırmacılara göre ise 1204 yılında şehri ele geçiren IV. Haçlı kuvvetlerince 1207'de inşa edilmiştir. Bu payandalardan ikinci ve üçüncülerinin üzerinde bir de çan kulesi bulunmaktaydı. Depremlere karşı bir önlem olarak XVI. yüzyılda da Mimar Sinan tarafından var olan payandaların kuzey ve güneyine iki uzun destek duvarı eklenmiştir.

Ayasofya'nın dış narteks güney kısmında duvarda bir kitabe vardır. Asılları Kanunî Sultan Süleyman Türbesi'nin giriş bölümü saçakları üstünde baş aşağı olarak kullanılmış olan kitabenin bir kopyası çıkarılarak Ayasofya'da aslen durduğu yere asılmıştır. Yazıt 1166 tarihli bir kilise kararı hakkındadır. Dış narteksten iç nartekse geçişte orta kapının güney yanında bir mozaik

tuğra bulunmaktadır. 1847-1849 yılları arasında İsviçreli Fossati tarafından yapılan restorasyon çalışmaları sırasında, padişah Abdülmecid, düşen mozaiklerden bir portresinin yapılmasını arzu etmiş ancak daha sonra tuğrasının yapılmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir. Bu, dünyada bir Osmanlı padişahının Bizans mozaikleriyle yapılmış tek tuğrası olması sebebiyle önemlidir.

Ayasofya'nın dış ve iç nartekslerini geçtikten sonra ana kısmına geçişte ortada yer alan büyük kapı "İmparator Kapısı" olarak bilinir. Bu kapı yüksek rütbeli din adamları ve hanedan mensuplarınca kullanılabilirdi. Kapıdan girince zeminde iki noktadaki erime yan duvarlar, üzerine asılı oldukları bilinen ikonalar sebebiyleydi. Girişte sağda Meryem solda ise İsa Peygamber ikonaları vardı. "Hodegetria-Yol Gösteren Meryem" ikonası olarak bilinen bu ikona cuma günleri kentte dolaştırılırdı. Salgın hastalık ya da şehre yapılan bir saldırı sırasında da şehri koruması



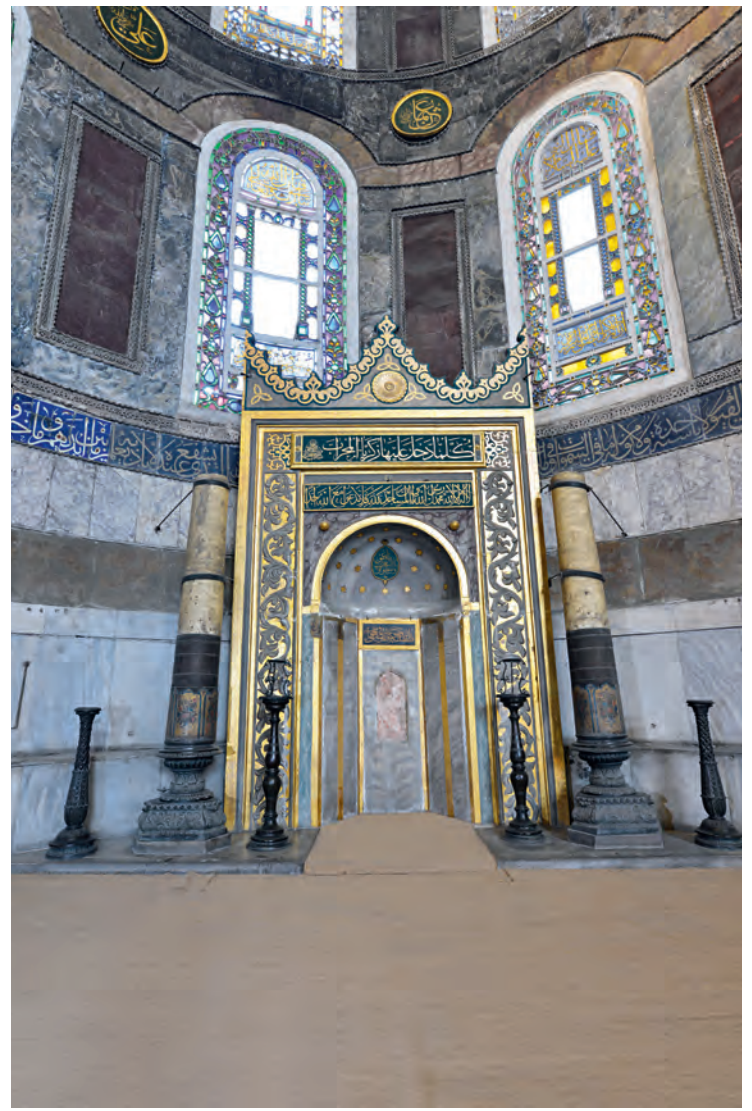


3- Ayasofya

için dolaştırılırdı. Mucizevi güçlerine olan inanç sebebiyle yüzyıllar boyunca bu ikonalara dokunan insanlar yüzünden döşeme zeminleri aşınmıştır.

Roma İmparatorluğu'nda, zor bulunması sebebiyle özel öneme sahip bir renk olan koyu mor renkli taş, ocaklarının MS 14 yılında Orta Mısır'da keşfedilmesiyle birlikte özel öneme sahip yapılarda kullanılmaya başlanmıştır. Porfir adıyla anılan bu taş daha sonra imparatorluk aile üyelerinin lahitlerinde de kullanılmıştır. Ayasofya içerisinde zaman ve para tasarrufu amacıyla çok sayıda farklı renk ve malzemedeki sütun kullanılmış olup dönüş noktalarında bu yapının özel olduğunu vurgulamak için sekiz adet porfir sütun vardır.

Yapının ana bölümünün üstünü örten dev boyutlu kubbenin yükünü azaltmak amacıyla inşa malzemesi olarak volkanik toprak karışımı hafif tuğla kullanılmış, ayrıca yarım kubbelerle yük dağılımı sağlanmıştır. Kubbenin ana mekâna geçişinde oluşan



4- İstanbul'un fethinden sonra camiye çevrilen Ayasofya'nın mihrabı

boşlukları doldurmak amacıyla daha önce hiçbir yapıda kullanılmamış boyutta pandantifler yapılmıştır. İnşaattın tamamlanmasından yaklaşık 20 yıl kadar sonra 558 yılındaki bir deprem sonucunda kubbe çökünce Mimar Isidoros'un yeğeni Isidoros kubbenin yapımı için görevlendirilmiş ve önceki kubbeden 7 m daha yüksek olan yeni kubbe 24 Aralık 562 tarihinde tamamlanmıştır. Çapı yaklaşık 31 m olan kubbenin yerden en yüksek noktası yaklaşık 56 m'dir. Kubbe üzerinde kırk pencere vardır. Bunlardan dördü duvar örülme suretiyle kapatılmıştır. İç mekân hemen hemen bir kare olup 78 mx72 m'dir. IX, X, XIV, XVI ve XIX. yüzyıldaki büyük depremlerin ardından yapıda onarımlar yapılmıştır. 537 yılındaki inşaatlarının ardından çokça tamir gören kubbenin temel olarak bugünkü şekli 562 yılında oluşmuştur. Üzerinde yer alan kırk pencerenin dördü onarımlar sırasında kapatılmıştır. İçinde yer alan mozaikler VI. yüzyıldan XIV. yüzyıla kadar farklı dönemlere işaret etmektedir. Öte yandan kubbe





5- Ayasofya (Hünernâme)

içinde Kur'andan Nur suresi bulunmaktadır. Kubbenin altında dört köşede bulunan ve mahşer gününde İsa Peygamberin oturacağı tahtı taşıyacağına inanılan altı kanatlı Serafim meleklerinden kuzeydoğuda olanının yüzü 2009 tamiratları sırasında ortaya çıkarılmıştır. Aslında dördünün de mozaikten yapılmış olmalarına karşın, daha Bizans döneminde batı yönündeki melekler mozaikle tamir edilememiş ve freskoyla melekler yapılmıştır. XIX. yüzyıl ortasında yapılan tamiratlar sırasında doğu yönündeki mozaikten yapılmış meleklerin suratları üzerine levhalar konulmuştur. Diğer meleklerin yüzlerini örten yıldızların altında yüzleri mevcuttur. Binanın bitiminde içinde bugün de bir kısmı görülebilen mozaik bezemeler bulunduğu bilinmekle beraber, dönem kaynakları herhangi bir insan ya da melek tasvirinden bahsetmemektedir. İnsan ve melek tasvirli olanların sonraki yüzyıllarda 843 yılında sona eren "ikona kırıcılık" hareketinin ardından yapıldığı bilinmektedir. Bina içinde bulunan mozaiklerde sadece suratlar kapatılmıştır.

1709 yılında İsveç Kralı Karl Ruslarla yaptığı Poltava Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından Osmanlı topraklarına sığınmış ve adamlarından Cornelius Loos'a yapıları gezip ölçü alması ve resim yapması konusunda izin verilmiştir. Bunun sonucunda Loos'un tasvirlerinde Ayasofya içinde tasvirli mozaiklerin üzerlerinin örtülmediği açıkça görülebilmektedir. Mozaiklerin üzerlerinin tamamen badanalanması ise 1750'den sonra olmuştur. 2009'daki onarımlar sırasında kuzeydoğu pandantifinde bulunan Serafim tasvirinin XIX. yüzyıl ortalarındaki Fossati onarımları sırasında kapatılan yüzü ortaya çıkarılmıştır. Yaklaşık 1.8 m boyunda ve mozaikten yapılmış olan yüzün bir benzerinin güneydoğu pandantifinde olduğu bilinmektedir. Öte yandan kuzeybatı ve güneybatıdaki Serafim tasvirlerinin yüzlerinin mozaikle değil ama fresko ile tasvir edildiği bilinmektedir. 726-843 yılları arasında devam eden tasvir kırıcılık hareketi sırasında insan ve melek betimli mozaikler tahrip edilmiş, bunların yerine geometrik bezemeler ve özellikle de haç tasvirleri yapılmıştır. Çoğunlukla tavanlarda var olan mozaiklerin üzerine boyama şeklinde yapılan bu uygulama burada görüldüğü gibi, zaman zaman mozaikten yapılmış haçlar şeklinde de kendini göstermiştir.

XIX. yüzyıl onarımları sırasında binanın üst katında bazı mozaikler temizlenerek ortaya çıkarılmıştır. Bunlar içinde en önemlileri üst kat kuzey tympanum duvarında doğudan batıya doğru sıralanmış patrikler Ignatios, Ioannes Hrisostomos ve Genç Ignatios'tur.

Ana mekânın güney doğu kısmında taç giyme bölümü bulunmaktadır. İlk kez 457 yılında bir Bizans imparatorunun patrik tarafından taçlandırılmasının ardından bu uygulama bir zorunluğa dönüşmüştür. Ayasofya'nın inşaatının ardından da taç giyme töreni burada yapılmaya başlanmıştır. Bugün görülen renkli taşlarla süslemelerin bulunduğu ve on iki adet yuvarlaktan hareketle İsa Peygamberin havarilerinin işaret edildiği bu taç giyme noktası XI. yüzyıla aittir. Taç giyme mekânının güneyinde duvar ile sütun arasında yer almaktadır. Zeminde bulunan tahtın ayaklarının geçtiği yerler hâlen görülebilmektedir. İki kısımlı olan Bizans tahtlarında bir yanda imparator otururken diğer yanda ona yönetme yetisi verdiğiğine inanılan İsa Peygamberi işaret eden İncil bulunurdu.

Binanın üst katına çıkmayı kolaylaştırmak için her köşesinde birer adet rampa yapılmış olup bunlardan güneydoğudaki X. yüzyıl başında yıkılmıştır. Rampalar; üst kata çıkmaları uygun görülen imparatorluk kadınları ve erken dönemlerde üst katın kuzey kısmını kullandıkları bilinen Hıristiyanlık eğitimi alan kişiler tarafından





6- Ayasofya (Fossati)

kullanılmaktaydılar. Yapıldığı tarihte duvarları mermer levhalarla kaplı olan rampaların özellikle kuzeydoğuda olanı içinde bir de mezar vardır.

Ayasofya içerisinde üst kat batı kısmında apsisi karşıdan gören bölümde yerlerde serpantin taşıyla şeritler hâlinde sınırları belirlenmiş bir bölüm, üst düzey devlet görevlilerinin eşleriyle imparatoriçenin ayinler sırasında durmaları için oluşturulmuştur. Bu mekânda doğu yönünde yerde bulunan yuvarlak taşın olduğu noktada imparatoriçenin ayin sırasında durduğu düşünülmektedir. Bizans Kilisesi'nde ayin boyunca oturmak söz konusu değildi.

İmparatorluk kadınlarının durduğu noktada deprem sırasında binanın yana doğru yaptığı hareketlerden daha az etkilenmesi amacıyla X. yüzyıl sonunda büyük boyutlu ahşap ve üstü bezemeli hatıllar sütunlarla duvarlar arasına yerleştirilmişlerdir. Bina boyunca mermer sütun başlıklarının ortalarında İmparator I. Iustinianos ve eşi

Theodora'nın adları ve unvanları kısaltılmış biçimde yuvarlaklar içinde yazılmıştır. Sütunların hemen hemen tamamı başka yapılardan getirilip kullanılmışken sütun başlıkları bu bina için yapılmıştır.

Ayasofya'nın güney dış cephesi boyunca var olduğu bilinen ve X. yüzyıl başında yok olan bu binadan Ayasofya'nın doğu bölümüne doğrudan giriş vardı. Patriklik seçimleri için kullanılan tören salonu ve önemli dinî konuların tartışıldığı bu bölümde, yılın belli dönemlerinde imparator da patrikle buluşmaktaydı. Patrikhanenin bittiği nokta olan güneydoğuda var olan ve Bizans "Büyük Saray"ına geçişi sağlayan rampa da patrikhaneye aynı zamanda yok olmuştur. Patrikhane binasından doğrudan Ayasofya'ya geçişin olduğu mekâna giriş Ayasofya içinde bu noktadan olmaktadır. Bu kapının ardında yüksek rütbeli din adamları, patrik ve imparator görüşmeler yaptığından bu kapı aracılığıyla sıradan insanlara bu noktadan sonra geçişin olmadığı





7- Ayasofya









8- Sultan Abdülmecid tarafından tamir edilen Ayasofya'nın hatıra madalyasının ön ve arka yüzü (İstanbul Arkeoloji Müzesi Sikkeler Bölümü)

hatırlatılmaktaydı. Din adamlarının kutsallığı sebebiyle halk arasında çok özel algılanan bu mekâna bu sebeple halk arasında cennet kapısı denmekteydi. Patrikhaneden bugün geriye sadece güneybatı tarafındaki sekreterlik odası kalmıştır. Bu bölümün, kapı girişi üstünde ve tavanında bulunan mozaikler sebebiyle, imparator ve patriğin görüşmeleri sırasında kullandıkları mekân olduğu düşünülmektedir. Bugün itibarıyla içinde bölge kentlerinden gelen ikonalar depolanmaktadır.

Kaynaklardan öğrenildiğine göre Ayasofya'da iki vaftizhane bulunmaktaydı. Güney yönünde olanı "Büyük Vaftizhane" adıyla anılmaktaydı. 1453 yılındaki fethin ardından işlevi değişen vaftizhane, uzunca bir süre kandiller için yağ deposu olarak kullanılmış, 1639 yılında ölen Sultan I. Mustafa buraya gömülmüştür. Bunu izleyen dönemde 1648'de ölen Sultan İbrahim de buraya defnedilmiştir. Bu vaftizhaneye ait, Türkiye'nin ve dünyanın en büyükleri arasında olan dev boyutlu tek parça mermer vaftiz teknesi vaftizhanenin dışında bulunmaktadır.

1453 yılında İstanbul'u fethetmesinin ardından "Fatih Sultan" olarak anılacak olan II. Mehmed'in emriyle yapı camiye çevrilmiştir.

Ayasofya'nın kuzeybatısında Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılmış olan medrese, başlangıçta kilise zamanında din görevlileri tarafından kullanılan mekânda eğitime başlamıştır. XVI. yüzyıl sonunda harap hâlde olmasından dolayı 1846-1849 yılları

arasında Ayasofya'da tamirat yapan Fossati Kardeşlerce Batı tarzında yenilenmiştir. İki katlı ve doksan kadar öğrencisi olan bu medrese 1924'e kadar faaliyette kalmış, harap durumdaki yapı 1935'te yıktırılmıştır.

Fethin ardından Fatih Sultan Mehmed batı yarım kubbesinin yanındaki ağırlık kulesine bir ahşap minare yaptırmıştır. Üslup itibarıyla XV. yüzyıla işaret ettiği için kendisi ya da oğlu II. Bayezid döneminde güneybatıda tuğladan ilk minare yapılmıştır. Güneydoğuda olan minare XVI. yüzyıla, kuzeydoğu ve kuzeybatıdakiler ise XVII. yüzyıla aittirler. Bu minarelerin üst kısımlarında şerefe hizalarından itibaren XIX. yüzyıl tamirlerine ait izler ve bezemeler görülmektedir. Bu tamiratlar sırasında diğerlerinden daha alçakta kalan en erken tuğla minarenin de seviyesi yükseltilmiştir.

Padişah I. Mahmud tarafından başka binalarla birlikte 1740/1741 tarihinde yapının güneyine bir şadırvan eklenmiştir. Yapının girişinin Osmanlı döneminde güneyden olması sebebiyle anıtsal boyuttaki bu şadırvan tasarlanmıştır. Yapıldığı dönem itibarıyla Batı etkisiyle barok bazı bezemeler çeşme üzerinde yer alırken, alemde Enbiya suresi bulunmaktadır. Şadırvan içini boydan boya kat eden on altı beyitlik iki şiir bulunmaktadır. Şadırvanın bitişiğinde yine aynı dönemde cami görevlilerinin çocukları için bir okul inşa edilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında burası imama tahsis edilmişken Ayasofya'nın müzeye çevrilmesinin ardından bir süre büro olarak kullanılmıştır. Bugün alt





9- Dış narteks ana giriş kapısının sağındaki duvarda sergilenen Sultan Abdülmecid'in tuğrası. Tuğra Fossati kardeşlerin Ayasofya onarımı sırasında duvarlardan dökülen orjinal altın yaldızlı mozaik parçalarından İtalyan usta N. Lanzoni tarafından yapılmıştır

katı hâlâ büro, üst katı ise müdür lojmanıdır. Sıbyan mektebinin karşısında ise camideki ibadet zamanlarını belirlemekte kullanılan saatlerin muhafaza edildiği muvakkithane binası vardır. Bu bina Ayasofya'da yaptıkları büyük onarımın ardından İsviçreli Fossati Kardeşler tarafından 1853'te inşa edilmiştir. Ayasofya'nın müzeye çevrilmesinin ardından bu yapı büro olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Ayasofya'nın güneydoğusunda yer alan bahçe Sultan II. Selim, III. Murad, III. Mehmed ile III. Murad'ın şehzadelerinin türbelerinin yapılmasıyla birlikte XVI. yüzyıl sonu ve XVII. yüzyıl başlarında bir hanedan mezarlığına dönüştürülmüştür. Bu bahçede aslen vaftizhane olan bina da XVII. yüzyıl padişahlarından I. Mustafa ve Sultan İbrahim'in türbeside yer almaktadır. Türbelerin içerisinde XVI. yüzyıl İznik çinileri kullanılmıştır.

Kilise döneminde var olan apsisin doğuya dönük olması ve camiye çevrildikten sonra ibadet için ihtiyaç duyulan kıbleyi göstermemesi sebebiyle bir miktar güneye dönük olan bugünkü mihrap, XIX. yüzyıl ortasındaki Fossati tamiratındandır. Bunun arkasında ise olasılıkla daha erken döneme ait ve daha sade olanı bulunmaktadır. Kanunî Sultan Süleyman devrinde bugünkü Budapeşte kentini oluşturan iki kentten biri olan Buda'nın fethedilmesiyle kentin ana kilisesinden getirilmiş olan iki şamdan mihrabın iki yanını süslemektedir. Eski

apsis içinde bir şerit hâlinde çiniden yapılmış Bakara suresinin 255. ayeti (Ayet el-Kürsi) bulunmaktadır. XVI. yüzyıla ait olan bu eserin harap olan kısımları boya ile düzeltilmiştir. Mihrabın güneyindeki tonozlu mekândaki duvarda XVII. yüzyıla ait çini panolar vardır. Bunlardan biri Hz. Muhammed'in mezarını tasvir ederken, diğeri de Kâbe tasviridir. Kâbe tasvirli olan çininin ortasındaki bir kısım çalınmış, bunun yerine alakasız bir çiçek bezemeli çini konulmuştur. Müezzin mahfili ve minber XVI. yüzyıl tamiratları sırasında klasik Osmanlı üslubunda yapılmışlardır.

Bina içinde daha erken örnekleri dört köşe olan yuvarlak levhalar İslam dünyasındaki en büyük levhaları oluştururlar. XIX. yüzyıl tamiratı sırasında yerleştirilmiş ve Kazasker Mustafa İzzet Efendi tarafından yazılmış bu levhalarda güneydoğuda Allah (c.c.), kuzeydoğuda Hz. Muhammed, dört köşede dört halife, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin adları varken, batı yönündeki iki tanesinde Hz. Muhammed'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adları yer alır.

Binanın güneydoğu kısmı içinde 1740 yılında padişah I. Mahmud tarafından yaptırılmış bir kütüphane vardır. Yapıldığı dönem itibarıyla içinde 4.000 kadar yazma eser barındırdığı bilinen bu kütüphanedeki eserler 1968 yılına kadar burada korunup bu tarihten sonra Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmişlerdir. İçinde İznik, Kütahya ve Tekfur Sarayı çinileri ve bunların aralarında da parçalar hâlinde İtalyan Faenza çinileri vardır.

Yapının kuzeydoğusunda padişahların ayrı bir yerde ibadet etmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuş olan hünkâr mahfili vardır. XVI. yüzyıldaki hünkâr mahfili, çinilerle bezeliyken, mahfil XIX. yüzyıl tamiratları sırasında dönemin modası uyarınca yeniden ve genişletilerek yapılmıştır. Mahfilin ayrı bir girişi ve ibadet kısmı öncesinde bir istirahat kısmı da vardır.

Türk dönemindeki bazı tamiratlar esnasında çok kapsamlı biçimde elden geçirilen Ayasofya, ilk yapıldığı zamanda kilise, fetihten sonra cami ve 1930'lardan itibaren de müze olarak işlevini sürdürmektedir. Yaklaşık 1.500 yıldır ayakta olan ve geçirdiği değişimlerin izlerini üstünde barındıran abidevi sanat eseri Ayasofya, geçmişte olduğu gibi günümüzde de İstanbul'un ve de dünyanın en önemli mimarlık eserlerinden biridir.